

Univerzitet u Novom Pazaru
Predsjednik Senata rektor prof. dr. Suad Bećirović
Ul. Dimitrija Tucovića bb
36300 Novi Pazar
05.07.2017.

IZVJEŠTAJ

Komisija za ocjenu doktorske disertacije kandidata diplomiranog teologa, magistra islamskih nauka i emeritiranog muftije sandžačkoga, redovnog člana Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti Muamera Zukorlića na temu: "Akademija – nastanak, razvoj i značaj sa posebnim osvrtom na Bošnjačku akademiju nauka i umjetnosti", imenovana od strane Senata Internacionalnog univerziteta u Novome Pazaru u sastav: akademik prof. dr. Refik Šećibović - predsjednik, akademik prof. dr. Muhamed Filipović (predloženi mentor) - član, akademik prof. dr. Enver Halilović - član, podnosi izvještaj:

Odlukom Senata Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru imenovani smo u Komisiju za ocjenu doktorske disertacije akademika, diplomiranog teologa, magistra islamskih nauka i emeritiranog muftije sandžačkog Muamera Zukorlića na temu "Akademija – nastanak, razvoj i značaj sa posebnim osvrtom na Bošnjačku akademiju nauka i umjetnosti". Naš zadatak je da ocijenimo podneseni rad i donesemo odluku o tome da li kandidatov rad zadovoljava kriterije za izradu doktorske disertacije i može li se pristupiti postupku javne odbrane na način predviđen Statutom i drugim aktima Univerziteta. U tekstu koji slijedi, Komisija Senatu Univerziteta, a zatim i javnosti prezentira svoj nalaz i podnosi prijedlog kojim tvrdi da predloženi rad može da se odobri da prođe kroz postupak javne odbrane i da kandidat dobije mogućnost da ga javno odbrani i time stekne pravo na dodjeljivanje naslova doktora humanističkih nauka, uža naučna oblast kulturološke nauke.

Iz naslova predloženog teksta se vidi da je autor postavio sebi veoma složen i obiman zadatak, a to je da utvrdi, i to kroz historijsko-kulturološku i logičku analizu kakav je odnos oblika ljudske spoznaje i iz nje nastalih znanja i prakse ljudskog života, odnosno kako nastaju institucije najvišeg znanja i kakvu ulogu one igraju u životu ljudskih zajednica, te da rezultate svojih historijskih i logičkih analiza primijeni na problem odnosa bošnjačkog naroda i njegove sposobnosti i da probleme koje historija pred njega postavlja rješava na temelju saznanja najvišeg ranga i u ravni sa najnaprednijim svjetskim društvima. U kontekstu tako postavljenog problema autor promatra tri bitna elementa koji utječu na konstituciju oblika i načina stvaranja i prenošenja kapitalnih, odnosno najbitnijih i najznačajnijih spoznaja i ostvarenih znanja i duhovnih vrijednosti najvišeg ranga i značenja i veze koja postoji između takvih spoznaja i nivoa sposobnosti jedne ljudske zajednice, odnosno jednog historijskog subjekta ili naroda, da u svjetlu istine koju sadrže određene spoznaje i znanja adekvatno razumijeva i spoznaje odnos između sopstvenog postojanja i svijeta kao općeg medija unutar kojeg ostvaruje svoje postojanje, da postaje svjestan kvaliteta svoga djelovanja i načina života kojeg mu to djelovanje osigurava i da, također, razvija sposobnost pronalaženja adekvatnih odgovora na pitanja pred koja takvu zajednicu postavlja historija, te da je u stanju ne samo da koristi znanja koja je čovječanstvo već proizvelo i koja i sama ta zajednica posjeduje, nego da je sposobna da i ona stvara odgovarajuće institucije sposobne da proizvode spoznaje i odgovarajuća znanja, kao i da razumijeva sami proces formiranja spoznaja koje postaju stabilne i čvrste spoznaje, odnosno znanja koja joj omogućuju da aktivno djeluje u historijskom prostoru unutar kojeg ostvaruje svoju egzistenciju i osigurava sopstveno postojanje i kontinuirani razvoj.

Predloženi tekst disertacije obuhvata 322 pisane stranice teksta ili oko dvadeset autorskih tabaka podijeljenih u petnaest poglavlja kako slijedi. Pored Uvoda u razmatranje postavljenog problema, tekst disertacije se dijeli na poglavlje koje razmatra problem nastanka znanja kao forme i načina putem kojeg

čovjek uspostavlja svoj aktivni djelatni odnos prema cjelini zbivanja, i to u dvije temeljne pojavne dimenzije i dva smisla i značenja znanja, tj. iskustvenog znanja o pojedinačnim datostima, kao i općeg znanja koje nastoji da razumije i shvata smisao cjeline zbivanja unutar kojeg se sve događa. Autor je tako tematizirao epistemološki aspekt svog problema, nastojeći da odgovori na pitanje ne samo o tome kako nastaje znanje, nego kako se ono osamostaljuje u svom sadržajnom i smislenom postojanju, ali i na temelju kojih zakona procesa mišljenja dolazi do stvaranja takvog odnosa čovjeka i svijeta koje se može nazvati odnosom spoznaje samog svijeta i znanja o njemu. Epistemologija se razvila iz nastojanja čovjeka da razumije proces nastanka znanja i u okviru spoznajne teorije i filozofije funkcionira kao zasebna disciplina koja se bavi izučavanjem procesa nastanka znanja, načina njegovog nastajanja i oblikovanja, te načina njegovog prenošenja u praksu, prvenstveno na druge ljude, a zatim i u društvenu praksu u cjelini. Gnoseologija i iz nje izvedena epistemologija su u tom smislu temelji iz kojih nastaje i logika koja odgovara na pitanja kakvi su i postoje li posebni zakoni koji reguliraju misaone procese i čije adekvatno provođenje osigurava da jedna spoznaja i znanje postanu logički utemeljene istine, tj. istine neovisne od iskustva i praktičnog znanja. Iskustvo i praktična znanja su neposredni načini uvida čovjeka u stanje odnosa u određenoj stvarnosti dok je logički kontekst posredni način uspostavljanja istina koje su istine ne po svome sadržaju nego po načinu svog izvođenja i formi u kojima su ta izvođenja našla svoj izraz. U vezi sa problemom nastajanja znanja autor u slijedećem poglavlju tematizira nastajanje prvobitnih institucija koje su se bavile sticanjem i prenošenjem znanja, kako njegovim utvrđivanjem, tako i definiranjem oblika i zakona kojima se ono ostvaruje i postaje raspoloživo ljudskoj praksi. Budući da je nastanak institucije Akademije vezan za specifične okolnosti duhovnog i društvenog života antičkog svijeta, svijeta koji je propao pod navalom barbarskih nomadskih naroda i promjenom unutarnjih odnosa u antičkim društvima, to je došlo do nestanka, ili bolje rečeno do prestanka produkcije znanja na temelju onih pretpostavki koje su bile u osnovi antičkih znanstvenih institucija i načina mišljenja koje je ostvarivano izvan utjecaja svakog svjetovnog ili duhovnog autoriteta vlasti, ali je potpuno nestajanje te tradicije bilo spriječeno posredničkom ulogom nastanka jednog novog plodnog civilizacijsko-kulturno moćnog i stvaralačkog pokreta kojeg je predstavljao islamski svijet koji je bio toliko otvoren da nije negirao vrijednosti prošlog vremena, ali je nadgrađivao na njih nove duboke spoznaje o čovjeku i odnosu čovjeka i cjeline postojanja, te je tako ne samo spasio nego u nekim segmentima bitno unaprijedio procese stvaranja znanja i njegovog širenja te prenošenja i usavršavanja kroz nastanak nove vrste naučnih institucija koju su predstavljale, prije svega velike medrese kao najviši centri izvrsnosti toga vremena, a posebnu ulogu u procesu prenošenja antičke tradicije i novih saznanja imali su veliki univerzitetski centri (Velike medrese) nastali u mavarskoj Španiji, gdje je njegovana i tradicija prevođenja i tumačenja antičkih autora (posebno Aristotela) i cijele antike, ali su akceptirana i sva nova saznanja i uspostavljen kontinuitet između antike i novog vremena, jer je iz tog pokreta u Španiji nastao začetak evropskog humanizma i renesanse, tj. došlo je do razvoja ideje slobode naučnog istraživanja, stvaranja evropskih univerziteta i kasnije akademija nauka kao centara izvrsnosti sa načelima otvorenosti i autonomije nauke i duhovnog svijeta u odnosu na svaku vrstu dominacije bilo kakvog duhovnog ili svjetovnog autoriteta. Činjenica da je autor epistemološki aspekt postavio u osnovu svog istraživanja fenomena akademije, ogleđa se u tome što je autor svoja istraživanja započeo upravo traženjem odgovora na pitanje kako se konstituira znanje i na koji način ono postaje upotrebljiva i prenosiva vrijednost i aktivni element ljudskog života. U okviru te tematike autor također konzekventno razmatra i pitanje nastanka institucija znanja, tj. institucija koje utvrđuju određena znanja, organiziraju njihovo proučavanje, proširenje i prenošenje na druge ljude i uopće unošenje znanja u ljudsku praksu. To znači da je autor epistemološki aspekt svog istraživanja koji se odnosi na porijeklo i nastanak znanja povezao sa nastankom institucija znanja koje igraju ogromnu ulogu u ljudskoj historiji i razlikuju i označavaju jasno epohe izgradnje kako ljudskog društva s jedne strane tako i ukupnog ljudskog znanja koje se izražava u razvoju nauke i duhovnog života čovječanstva s druge strane. Proširujući svoja istraživanja na konkretnu historijsku okolnost koja se tiče bošnjačkog naroda, autor razvija dvije osnovne teze. Prva teza sastoji se u utvrđivanju činjenice da postoje brojni i dostatni dokazi o tome da je narod Bošnjaka (Bošnjana) u svojoj historiji pokazao sposobnost da proizvodi znanja i uopće duhovna

dobra svih vrsta do najviših u okvirima određenih kulturno-historijskih struktura unutar kojih je živio. Ta konstatacija odnosi se kako na prvobitni stadij razvoja duhovnog života nauke i kulture na prostoru na kojem živi bošnjački narod iz njegove rane historije kada je u oblasti teološke misli na bosanskom prostoru i u okviru duhovnog života Bošnjaka, odnosno Bošnjana, kako su tada nazivani, nastao pokret koji je ostavio dubokog traga ne samo u bosanskoj nego i u evropskoj historiji, a koji je ostao zabilježen kao *neomanihejski, bogumilski, katarski pokret* kako je nazivan od njegovih protivnika, prije svega katolika i ortodoksa, a zapravo je riječ o arijanskom monoteističkom pokretu nazvanom *bosanski kristijani*, a koji su se pod raznim okolnostima miješali sa bogumilima, patarenima i katarima. Također, autor jasno pokazuje da je u okvirima orijentalno-islamske civilizacije i kulture, u koji su Bošnjani ušli i bili nominirani kao Bošnjaci, prihvatanjem islama, bošnjački svijet pokazao sposobnost produkcije duhovnih dobara visokog ranga i to u svim oblastima koje su razvijane u okvirima tog civilizacijsko-kulturnog kruga. Autor ukazuje na cijeli niz stvaralaca najvišega ranga koji su stvarali u oblasti filozofije, teologije, pravnih znanosti, nauke o jeziku, a zatim, prije svega, poezije svih vrsta koje su njegovane u okviru te civilizacijsko-kulturne strukture. Ono što autor konstatira i izvodi i što slijedi iz njegovih prethodnih razmatranja je upozorenje na apsurd da jedan narod koji je prisvajao sva duhovna i kulturna i naučna dobra, koja je svijet mediteransko-evropske kulture nudio, dakle prihvatao naslijeđe kako antike sa dominacijom racionalno-filozofske misli i osnova egzaktnih nauka kao što su geometrija, matematika i fizika, ali i naslijeđe teološkog i mističkog poetskog mišljenja te prihvatanje modernih pogleda koji se temelje na dominaciji geofizičkih i prirodnih nauka i istraživanja, nije uspio da razvije i stvori adekvatan sistem naučnih institucija koje bi osigurale stabilnost, kontinuitet i najviši kvalitet stvaralaštva u oblasti naučnog i duhovnog života i time ostvario uvjete da ljudska zajednica koju sačinjava bošnjački narod uspije da sebi osigura ravnopravno i adekvatno mjesto u okviru moderne historije. Iz istraživanja koja autor prezentira jasno proizlazi da je glavni razlog evidentnog zaostajanja Bošnjaka u sferi institucija znanosti ležao prije svega u negaciji prava na postojanje tog naroda, u negaciji prava tog naroda na državu unatoč hiljadugodišnjoj prethodnoj historiji postojanja njihove države i jasno obilježene državne teritorije i njenoga državnoga ustrojstva. Autor je postavljajući ovakva pitanja i pronalazeći na njih odgovore koji otkrivaju najbitnije uzroke stanja sa kojima se suočavaju, omogućio da se jasno odrede najbitniji ciljevi Bošnjaka u oblasti osposobljavanja bošnjačke ljudske zajednice, odnosno bošnjačkog naroda za adekvatno, efikasno i kontinuirano stvaranje znanja najvišega ranga i njihovo kontinuirano korištenje u rješavanju problema sa kojima se Bošnjaci kao narod i država kao organizacija njihovog historijskog života suočavaju. Uvid u sadržaj predloženog teksta disertacije omogućio nam je da konstatujemo da ona sadrži sve bitne i nužne elemente jedne naučne radnje koja jasno postavlja svoj problem, dokazuje da je problem kojeg postavlja legitiman u nauci i relevantan za područje određene primjene, da se oslanja na adekvatan i dovoljan, čak i preobiman empirijski materijal i da sadrži sve neophodne historijske analize i poređenja, te da jasno formulira i dokazuje tezu koju brani, a koja se sastoji u tvrdnji da postoji jasna međuzavisnost između epistemološko-gnoseološke zasnovanosti i modela njegovog oblikovanja i prisvajanja kroz određeni sistem izučavanja i proučavanja i razvijenosti institucija znanosti sa akademijama kao vrhunskim njenim organizacijama i oblicima postojanja, kao i da nedostatak takvih institucija i sistema znanja u velikoj mjeri otežava historijsko djelovanje i napredovanje ljudskih zajednica kao što su narodi, njihove države i politički sistemi koje oni stvaraju. To saznanje je u cjelini primijenjeno na okolnosti bošnjačke historije i njene nedostatke, kao što je ukazano i na razloge insuficijencije Bošnjaka u tom pogledu, tj. razloge činjenice da je bošnjački narod, mada jedan od najvećih naroda na Balkanu, dospio u stanje rasijanja, a nije mu bilo omogućeno da stvori svoju državu i da razvije institucije koje bi takvu političku tvorevinu mogle održavati i nositi u smislu sposobnosti da se nacionalna snaga i potencijali koncentriraju i plodnim idejama i praksi koja bi omogućila ostvarenje ideala svakog naroda, tj. da živi u slobodi i ravnopravnosti sa svim drugim narodima i da razvija sve institucije koje osiguravaju i jačaju njegov ukupni duhovni i stvaralački potencijal. Na kraju autor na primjeru stvaranja Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti pokazuje kako razvoj takvih za svaki narod i njegov opstanak nužnih institucija predstavlja složen i težak posao kojeg,

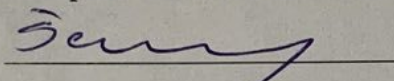
ustvari, proces nastanka Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti otvara i čini mogućim stvarajući uvjete da i bošnjački narod stane u tom pogledu u red razvijenih savremenih naroda.

Budući da doktorska disertacija kandidata Muamera Zukorlića sadrži sve elemente jedne ozbiljne i temeljite naučno-istraživačke i intelektualne radnje, odnosno tvorevine, Komisija smatra da se kandidatu treba dati mogućnost da u postupku javne odbrane svoje teze verificira njene rezultate i stekne prava koja mu iz takvog postupka proizlaze kao njegova privilegija, tj. da mu se omogući sticanje zvanja doktora nauka.

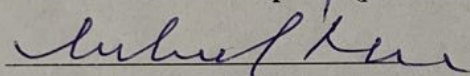
Komisija je mišljenja i preporučuje autoru da prilikom pripreme teksta za objavljivanje, za koje smatra da bi bio dobar korak, rad podvrgne aranžmanu koji bi olakšao praćenje teksta i unio više jasnoće i istakao unutarnje veze među dijelovima teksta i aspektima analize sadržaja autorovog istraživanja.

Komisija:

1. Akademik prof. dr. Refik Šećibović – predsjednik

2. Akademik prof. dr. Muhamed Filipović (predloženi mentor) – član

3. Akademik prof. dr. Enver Halilović – član

